

Ks. mgr lic. Łukasz Simiński
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II
Lublin

WYCHOWAWCZY WYMIAR NAUCZANIA RELIGII W OPINII KATECHETÓW

Pojęcie wychowania jest zagadnieniem złożonym i wieloaspektowym. W literaturze przedmiotu bywa bardzo różnie opisywane i interpretowane¹. Ilekroć mówimy o człowieku i jego wychowaniu nie możemy czynić tego w oderwaniu od religijności. Wychowanie i religię łączy fakt, że obie przekraczają obecną rzeczywistość i dążą do tego, co dopiero będzie. Chociaż wychowanie będzie przebiegało w obu przypadkach w różny sposób². Ojcowie soborowi w *Deklaracji o wychowaniu chrześcijańskim* podkreślają niezbywalne prawo każdego człowieka do wychowania. Wychodząc od osobistej godności ludzkiej wskazują na fakt, że przysługuje ono bez względu na wiek, płeć, czy pochodzenie. W dokumencie czytamy: „Wszyscy ludzie jakiegokolwiek rasy, stanu i wieku mają jako cieszący się godnością osoby nienaruszalne prawo do wychowania, odpowiadającego ich własnemu celowi, dostosowanego do właściwości wrodzonych, różnicy płci, kultury i ojczystych tradycji, a równocześnie nastawionego na braterskie z innymi narodami współzycie dla wspierania prawdziwej jedności i pokoju na ziemi. Prawdziwe zaś wychowanie zdąża do kształtowania osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie do dobra społeczności, których człowiek jest członkiem i w których obowiązkach, gdy dorośnie, będzie brał udział. Należy więc zgodnie z postępem nauk psychologicznych, pedagogicznych i dydaktycznych dopomagać dzieciom i młodzieży do harmonijnego rozwijania

¹ Wśród licznych publikacji traktujących o wychowaniu możemy znaleźć takie, które podejmują omówienie zagadnienia z perspektywy pedagogicznej (np. M. Nowak, *Teorie i koncepcje wychowania*, Warszawa 2008.), ale również i te, które zajmują się nim w perspektywie teologicznej (np. red. R. Buchta, *Wychowanie w wierze w kontekście przemian współczesności*, Katowice 2011).

² Por. M. Nowak, *Teorie i koncepcje wychowania*, Warszawa 2008, s. 432-433.

wrodzonych właściwości fizycznych, moralnych i intelektualnych, do zdobywania stopniowo coraz doskonalszego zmysłu odpowiedzialności w należyтым kształtowaniu własnego życia przez nieustanny wysiłek i w osiągnięciu prawdziwej wolności, po wielkodusznym i stanowczym przewyciężeniu przeszkód”³.

1. Szkolne nauczanie religii w procesie wychowania

Katechizacja jest procesem złożonym i wielowymiarowym. Dokonuje się w przestrzeni parafialnej, jak i w środowisku szkolnym. Zakłada koncepcję wychowania, która mając na uwadze konkretnego człowieka oraz wszystkie uwarunkowania jego rozwoju jako osoby ludzkiej, ma doprowadzić go do wiary dojrzałej, która będzie się przejawiała zaangażowaniem w życie wspólnoty Kościoła oraz życie społeczne⁴. Istotną rolę odgrywają w nim treść i podmiot – uczniowie oraz katecheta. Treść katechezy stanowi przekaz objawienia Bożego, a uczniowie są tymi, do których jest kierowana radosna nowina. Skuteczność samej katechezy należy rozpatrywać w aspekcie działania łaski Bożej. Jednakże istotną rolę w tym procesie spełnia sam katecheta. Od jego postawy i dojrzałości osobowej zależy w dużym stopniu kształtowanie postawy religijnej uczniów⁵. Katecheza przyczynia się do pełnego zintegrowania osobowości, wyjaśnia obraz świata, a także pomaga znaleźć odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne. W ten sposób zaspokaja potrzebę poczucia sensu życia w świecie i potrzebę transcendencji. Pozwala na sensowną, logiczną interpretację trudnych zdarzeń egzystencjalnych, takich jak choroba, cierpienie, czy śmierć. Wskazuje jednocześnie, że można je wykorzystać do rozwoju swojej osobowości i osiągnięcia pełni człowieczeństwa w Chrystusie⁶.

³ *Gravissimum educationis*, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim, Rzym 28 października 1965, nr. 1, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, nowe tłumaczenie Poznań 2002.

⁴ Por. K. Misiaszek, *Status metodologiczny teologii katechetycznej (katechetyki)*, w: *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przychylna, Kraków 2011, s. 88.

⁵ Por. S. Łabendowicz, *Formowanie postawy katechety*, „Roczniki Teologiczne” 6(1998) t. 45, s. 191.

⁶ Por. K. Misiaszek, A. Potocki, *Katecheta i katecheza w polskiej szkole*, Warszawa 1995, s. 108.

W Polsce szkolne nauczanie religii przyjęło konfesyjny charakter. Zagadnienie nauczania religii w szkole szeroko omawia *Dyrektorium Katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*⁷. W rozdziale czwartym dokument przedstawia koncepcję wyznaniowej lekcji religii, która uwzględnia zarówno tradycję polskiej katechezy, jak i nowość sytuacji po powrocie lekcji religii do szkół, potrzeby Kościoła oraz autonomię szkoły. Szkolne nauczanie religii w tej koncepcji zakłada dwupodmiotowość. Oznacza to, że nauczanie religii w publicznym systemie oświaty w Polsce podlega kościelnym i państwowym uregulowaniom prawno-organizacyjnym. W takim ujęciu jest ono działaniem konkretnej wspólnoty kościelnej realizowanym w środowisku szkolnym⁸.

W posynodalnej adhortacji apostołskiej *Catechesi tradendae* czytamy: „katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych”⁹. Wśród wielu funkcji katechezy, czy to realizowanej w środowisku parafialnym, czy też szkolnym, ogromne znaczenie ma jej aspekt wychowawczy. W szerokim znaczeniu jest ona wychowaniem w wierze, ale jednocześnie wszystkie podstawowe dokumenty katechetyczne wskazują na szereg różnych przestrzeni wychowawczych¹⁰, na które ma wpływ katecheza. Lekcje religii w szkole są ściśle związane z działaniami katechetycznymi, do których zalicza się nauczanie, wychowanie w wierze i wtajemniczenie chrześcijańskie. Szkolne nauczanie religii, które jest jednocześnie służbą świadczoną polskiej szkole. Ja zauważa Anna Zellma „do priorytetowych zadań nauczania religii w szkole należy m.in. przywracanie edukacji szkolnej właściwej płaszczyzny aksjologicznej oraz dowartościowanie działań związanych z kształtowaniem postaw. W praktyce dokonuje się to między innymi poprzez wpieranie uczniów w poznaniu samego siebie, w odkrywaniu sensu własnego życia w świetle Ewangelii oraz w otwieraniu się na świat i podejmowaniu aktywności

⁷ Zob. PDK 82-96.

⁸ Zob. P. Mąkosa, *Katecheza młodzieży gimnazjalnej w Polsce. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*, Lublin 2009, s. 194-202.

⁹ CT 18.

¹⁰ Zob. np. OIK 17-35; DOK 85-87; MDKP 48-49; PSPG 61; PDK 37-42; Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, (Warszawa, 8 marca 2010), Kraków 2010.

społecznej w oparciu o chrześcijańska tradycję i orientację¹¹. Niewątpliwie wprowadzenie religii do szkoły i jej długoletnia w niej obecność pozytywnie wpłynęła na powiększenie wychowawczego wpływu kościoła¹².

2. Katecheta jako chrześcijański wychowawca

Każdy proces nauczania jest jednocześnie wychowywaniem nauczanych. W tym kontekście nie ulega wątpliwości, że każdy nauczyciel w szerokim znaczeniu powinien być jednocześnie wychowawcą. Szczególnie odnosi się to do katechetów, którzy ucząc prawd wiary realizują misję wychowania w wierze. Literatura pedagogiczna podaje cele działania wychowawcy oraz zakres umiejętności, jakimi powinien się odznaczać, aby dobrze pełnić swoje obowiązki. Wśród celów działań wychowawczych możemy wyróżnić następujące: utrzymywanie ciągłego osobistego kontaktu z każdym uczniem; budowanie w grupie atmosfery wzajemnej troski; obserwowanie rozwoju i osiągnięć wychowanków; rozmowy z uczniami, rodzicami i kolegami; wspieranie i doradzanie podopiecznym. Natomiast, co do umiejętności, to wymaga się od wychowawcy: słuchania i służenia uczniom radą; przekazywania rzetelnych informacji; obserwowania i analizowania zachowania uczniów oraz ich rozwoju, porozumiewania się z rodzicami i kolegami podopiecznych; organizowania zajęć służących kształceniu indywidualnemu i społecznemu, zgodnych ze szkolnymi założeniami wychowawczymi¹³. Jednocześnie trzeba mieć świadomość, że przed każdym wychowawcą stoją konkretne zadania do zrealizowania oraz funkcje, które on spełnia. W szczegóło-

¹¹ A. Zellma, *Obszary aktywności wychowawczej nauczyciela religii w środowisku szkolnym*, w: *Wychowanie w wierze w kontekście przemian współczesności*, red. R. Buchta, S. Dziekoński, Katowice 2011, s. 193.

¹² Zagadnienie obecności katechezy w środowisku szkolnym niejednokrotnie było podejmowane w rozważaniach katechetów. W aspekcie wychowawczym zjawiska pozytywne, ale jednocześnie z zauważeniem powstających zagrożeń podejmuje Maria Braun-Gałkowska. Zob. M. Braun-Gałkowska, *Środowisko wychowawcze: dom, szkoła, grupa rówieśnicza, parafia*, w: *Katecheza w szkole*, red. J. Krucina, Wrocław 1992, s. 55-63.

¹³ Por. G. Hornby, *Nauczyciele i doradztwo*, w: *Nauczyciel wychowawca*, red. G. Hornby, E. Hall, C. Hall, Gdańsk 2005, s. 17.

wy sposób omawia je Stefan Kunowski. Autor zauważa, że funkcje te są związane z odpowiedzialnością wychowawcy na potrzeby rozwojowe wychowanka. Potrzeby te łączą się z etapami rozwoju człowieka i należą do nich: potrzeby biologiczne, psychiczne, społeczne, kulturowe i duchowe. Do podstawowych funkcji zalicza następujące: *sanare* – opieka nad życiem i zdrowiem wychowanków, polegająca na podsycaaniu ich energii i żywotności; *educere* – związana z procesem socjalizacji, mająca na celu wyprowadzenie wychowanka ze stanu naturalnego do wyższego stanu moralnego z ukierunkowaniem na altruizmu; *educare* – opieka nad duchowością wychowanka i skierowanie rozwoju ku określonemu ideałowi; *initiare* – polega na wtajemniczeniu wychowanków w sprawy losu doczesnego i wiecznego człowieka. W kontekście wychowania chrześcijańskiego zwraca uwagę na jeszcze jedną funkcję, którą jest *christianisare* – integracja wszystkich funkcji wychowawców w ramach wychowania chrystocentrycznego, które ma doprowadzić wychowanka do spotkania z Chrystusem i życia w duchu Chrystusa¹⁴.

Posługa katechety najpełniej wpisuje się w funkcję *christianisare*, gdyż jest on jednocześnie nauczycielem i wychowawcą¹⁵. Swoją aktywnością przekazuje nie tylko wiedzę, ale także konkretne postawy i zachowania moralne. Należy podkreślić również, że działalność katechety jako wychowawcy, jest uwarunkowana szeregiem oddziaływujących na siebie czynników. Jerzy Bagrowicz wylicza trzy podstawowe komponenty, do których zalicza ucznia, treść orędzia oraz katechetę. Jednocześnie podkreśla, że są one wpisane w szereg uwarunkowań, od których są zależne, przez nie naznaczone i kształtowane. Jeżeli chodzi o samego ucznia, to na skuteczność procesu wychowania będą miały

¹⁴ Por. S. Kunowski, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 2004, s. 245-253.

¹⁵ Aspekt wychowawczej posługi katechety niejednokrotnie był analizowany w publikacjach katechetycznych. Szerzej na ten temat piszą np. J. Bagrowicz, *Katecheta – chrześcijański wychowawca*, w: *Postawy katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1996, s. 45-63; S. Łabendowicz, *Formacja katechetów w dokumentach Kościoła i literaturze katechetyczno-dydaktycznej po Soborze Watykańskim II*, Sandomierz 1997, s. 150-156; R. Sarek, *Obraz katechety „nauczyciela, „wychowawcy” i „świadka”*, w: *Dzisiejszy katecheta. Stan aktualny i wyzwania*, red. J. Stala, Kraków 2002, s. 260-262; M. Mendyk, *Katecheta – nauczyciel, wychowawca, świadek. Jego misja w warunkach nowej ewangelizacji*, „*Perspectiva*”, 6(2007) s. 109-116; A. Zellma, *Profesjonalny rozwój nauczyciela religii*, Olsztyn 2013, s. 90-95.

wpływ między innymi środowisko pochodzenia, rodzina, osobiste doświadczenia życiowe i religijne, szkoła i klasa, grupa rówieśnicza, zainteresowania i pasje oraz wiele innych. Co do treści orędzia, to najważniejszy jest fakt, że nie jest ono ideologią religijną, czy światopoglądem, ale przekazem prawd zbawczych. Katecheta ma nie tylko przekazać prawdy wiary, ale doprowadzić katechizowanego do osobistej, głębokiej relacji z Jezusem. Natomiast, gdy chodzi o osobę katechety, to skuteczność oddziaływania wychowawczego będzie związana z jego wykształceniem i indywidualnymi zdolnościami, osobistymi doświadczeniami życiowymi i religijnymi, społeczeństwem w którym żyje, wspólnotą kościelną w której posługuje, rodzicami uczniów i innymi wychowawcami, środowiskiem szkolnym oraz z wieloma innymi czynnikami¹⁶. W tym kontekście bycie wychowawcą wymaga od katechety odpowiednich cech osobowych oraz kompetencji pedagogicznych, dydaktycznych, komunikacyjnych, psychologicznych, a przede wszystkim moralnych. Nieodzowne też jest osobiste świadectwo wiary, które wymaga od niego uczestnictwa w życiu uczniów, otwartości na ich problemy oraz umiejętności zrozumienia sytuacji oraz postawy dialogu¹⁷.

3. Opinie katechetów na temat wychowania

Niewątpliwie obecność katechezy i katechetów w środowisku szkolnym mają realny wpływ na procesy wychowawcze. Sposób wypełniania funkcji wychowawczej przez katechetów bywa bardzo różny. Podczas badań pilotażowych dotyczących tożsamości i kompetencji katechetów, przeprowadzonych na reprezentatywnej grupie katechetów diecezji pelplińskiej, próbowano ustalić, w jaki sposób nauczyciele religii postrzegają siebie w procesie szkolnego wychowania oraz jakie działania w tej dziedzinie podejmują. Badania za pomocą kwestionariusza ankietowego zostały przeprowadzone w czerwcu 2017 roku. Wśród respondentów znaleźli się katecheci świeccy oraz duchowni, z czego 90% badanych

¹⁶ Zob. J. Bagrowicz, *Katecheta – chrześcijański wychowawca*, w: *Postawy katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1996, s. 47-57.

¹⁷ Por. A. Zellma, *Profesjonalny rozwój nauczyciela religii*, Olsztyn 2013, s. 95.

to kobiety. Ankietowanej grupie zadano szereg pytań, wśród których kilkanaście związanych było z kwestią wychowania. Poniżej zostaną przedstawione i omówione niektóre z udzielonych odpowiedzi.

Pierwsze trzy pytania dotyczyły w ogólności środowiska wychowawczego oraz okoliczności, które mają wpływ na katechizowanych. Odpowiadając na pierwsze pytanie respondenci mieli wskazać, które z pośród wymienionych środowisk oraz osób (szkoła, państwo, Kościół/parafia, rodzice, rówieśnicy, katecheta) w ich opinii mają największe oddziaływanie na kształtowanie postaw i zachowań młodzieży (tabela 1). Ponad 76% badanych uważa, że najważniejszym środowiskiem wychowawczym jest rodzina, dla wielu bardzo ważna jest grupa rówieśnicza – 61,9% oraz osoba katechety – 52,4% (tabela 2). Jeżeli chodzi o kwestię samodzielności, którą posiadają wychowankowie, to ponad połowa uważa, że mają jej zbyt dużo (wykres 1). W trzecim pytaniu dotyczącym najważniejszych wartości wpływających na kształtowanie właściwych postaw respondenci mogli zaznaczyć trzy w ich opinii najważniejsze. Spośród zaproponowanych odpowiedzi najwięcej osób wskazało przykład osobisty rodziców – 33,3%, co koreluje z odpowiedziami na pierwsze pytanie, gdzie jako najważniejsze środowisko wychowawcze wskazana została rodzina i rodzice. Na drugim miejscu wśród wskazywanych wartości uplasowała się konsekwencja w postępowanie względem dzieci i młodzieży, którą wskazało 27% badanych, natomiast 20,6% zaznaczyło jako istotną wartość zrozumienie problemów i kłopotów podopiecznych.

Tabela 1. W jakim stopniu poniższe środowiska i osoby według Pani/Pana/Księdza/Siostry są odpowiedzialne za wychowanie młodego pokolenia?

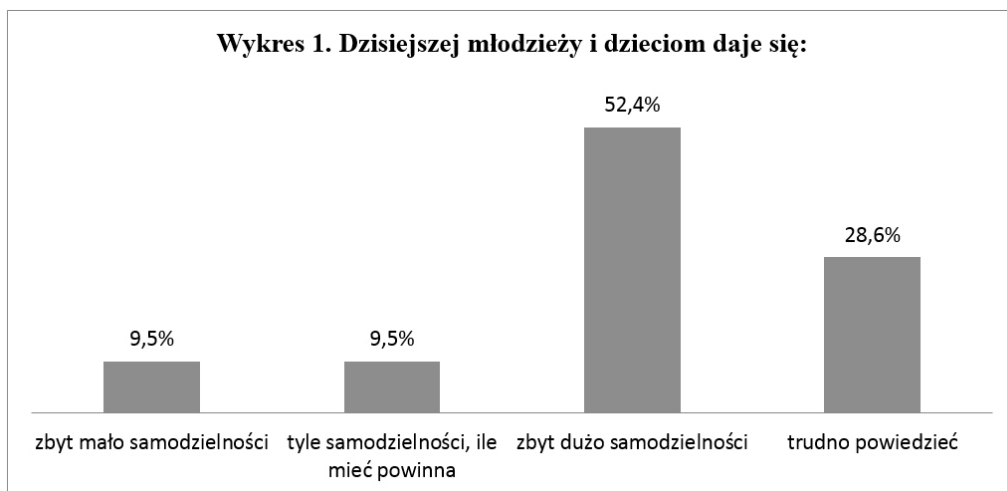
	Nie ma znaczenia	Istotne	Ważne	Bardzo ważne	Najważniejsze	Brak odpowiedzi
Szkoła	0,0%	4,8%	42,9%	38,1%	4,8%	9,5%
Państwo	9,5%	14,3%	47,6%	14,3%	4,8%	9,5%
Kościół/ Parafia	0,0%	0,0%	38,1%	47,6%	9,5%	4,8%
Rodzice	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	76,2%	9,5%
Środowisko rówieśnicze	0,0%	19,0%	4,8%	61,9%	4,8%	9,5%
Katecheta	4,8%	9,5%	19,0%	52,4%	4,8%	9,5%

Źródło: badania własne.

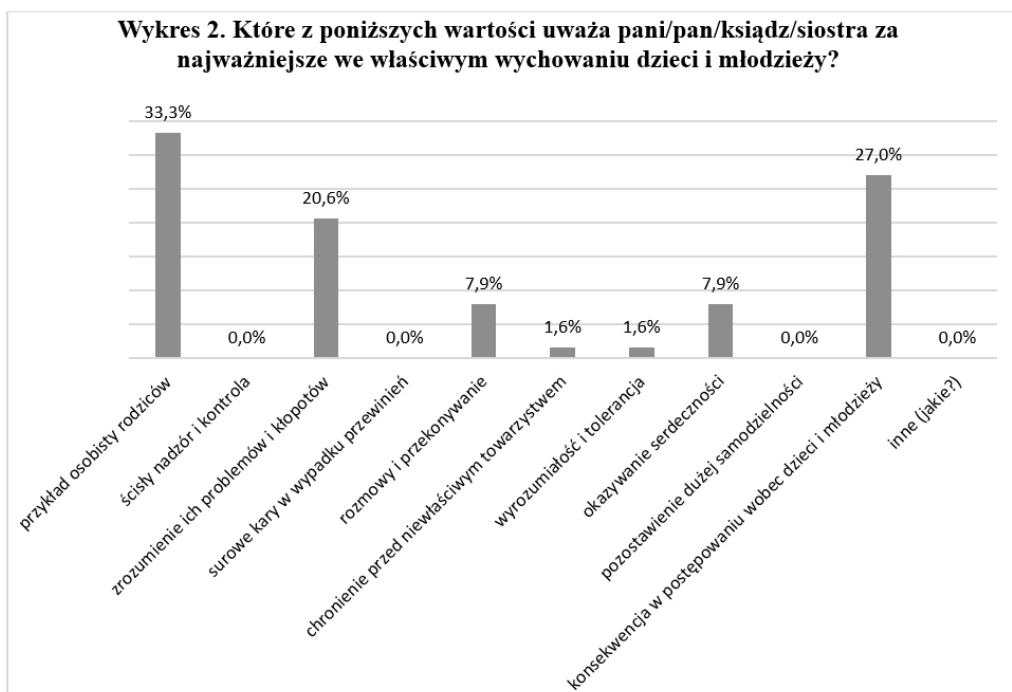
Tabela 2. Zestawienie najważniejszych środowisk wychowawczych

Rodzice	najważniejsze	76,2%
Środowisko rówieśnicze	bardzo ważne	61,9%
Katecheta	bardzo ważne	52,4%
Państwo	ważne	47,6%
Kościół/Parafia	bardzo ważny	47,6%
Szkoła	ważna	42,9%

Źródło: badania własne.

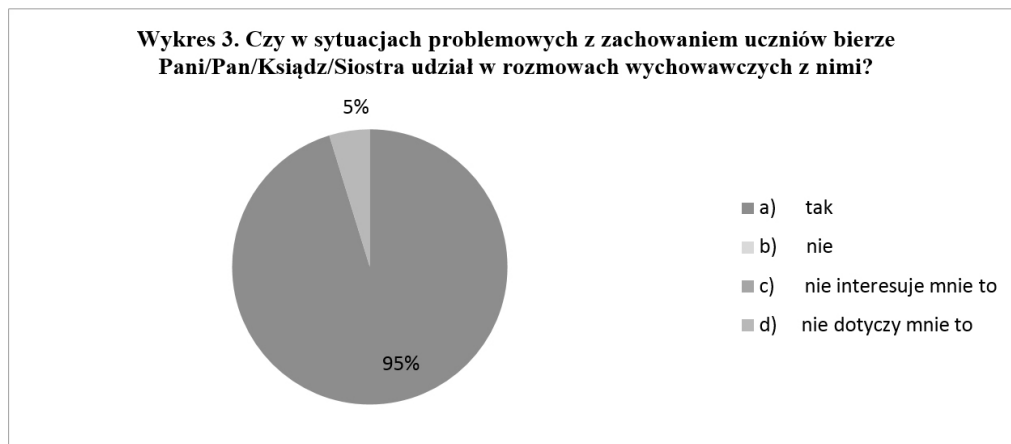
Źródło: badania własne.

Źródło: badania własne.

Kolejna grupa pytań skierowanych do katechetów związana była z ich obecnością i działalnością wychowawczą w środowisku szkolnym. Zdecydowana większość z nich, bo aż 95% bierze aktywny udział w rozmowach wychowawczych z uczniami (wykres 3). Podobnie ma się rzecz

z udziałem w tworzeniu szkolnego programu wychowawczego i profilaktycznego szkoły, 76% deklaruowało podejmowanie takiej aktywności (wykres 4). Natomiast, jeżeli chodzi o udział w zespole wychowawczym, to 71% deklaruje takową działalność, 19% nie uczestniczy w pracach zespołu, a aż u 10% badanych w szkołach nie istnieje taka komórka wychowawcza (wykres 5).

Źródło: badania własne.

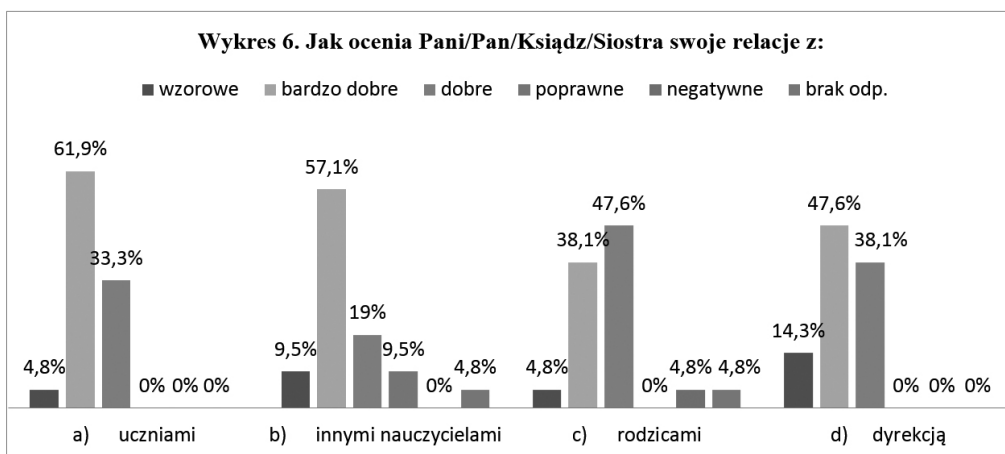

Źródło: badania własne.

Źródło: badania własne.

Badając kwestię budowania relacji interpersonalnych zadano dwa pytania. Jedno dotyczyło sposobu wracania się przez katechetę do uczniów i tu 100% badanych zadeklarowało, że zwraca się do nich po imieniu. Natomiast to, na jakim poziomie oceniają oni swoje relacje z różnymi grupami osób przedstawia w szczegółowy sposób wykres 6. Większość nauczycieli religii, bo sporo ponad połowa swoje relacje z uczniami (61,9%) i innymi nauczycielami (57,1%) określa jako bardzo. Na niższym poziomie natomiast wartościują kontakty z rodzicami i dyrekcją.

Źródło: badania własne.

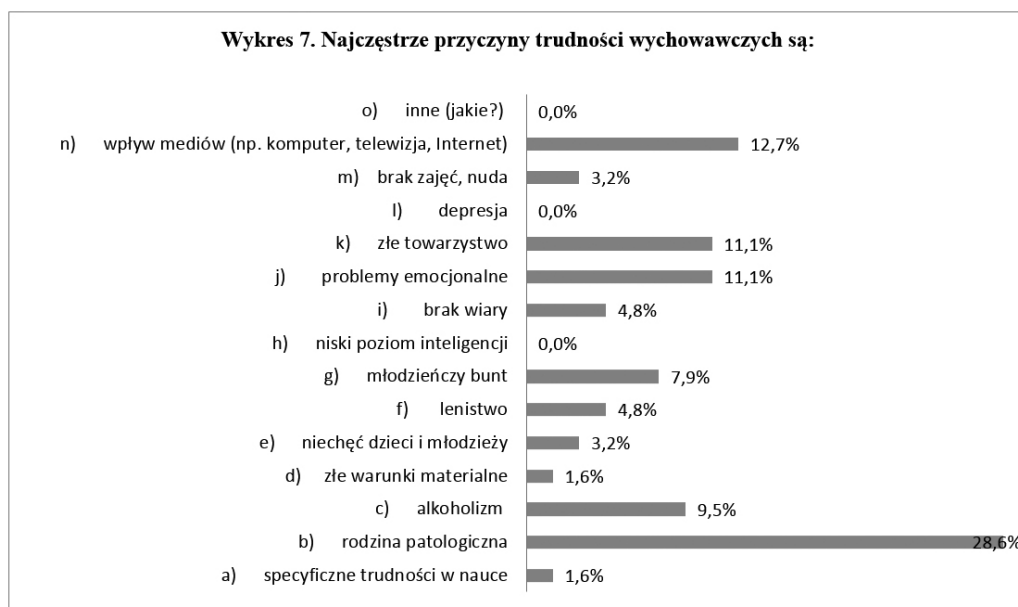
Wielce zadawalającym w postawie katechetów jest fakt, że w zdecydowanej większości reagują na niewłaściwe zachowania uczniów. W pytaniu sformułowanym *Czy reagował/a Pani/Pan/Ksiądz/Siostra widząc następujące zachowanie?* mieli wskazać czy i z jaką częstotliwością to czynią (tabela 3). Żaden z respondentów nie zaznaczył odpowiedzi „to nie moje zadanie” oraz „to nie moja sprawa”. Na tej podstawie można wnioskować, że nauczanie religii nie ogranicza się u katechetów tylko do przekazu prawd wiary. Swoją posługę traktują szerzej i czują się odpowiedzialni za kształtowanie właściwych postaw wśród dzieci i młodzieży.

Tabela 3. Czy reagował/a Pani/Pan/Ksiądz/Siostra widząc następujące zachowanie?

	To nie moje zadanie	To nie moja sprawa	Nigdy	Nieraz	Zawsze	Nie było	Brak odpowiedzi
zachowanie agresywne	0,0%	0,0%	14,3%	9,5%	66,7%	0,0%	9,5%
kradzież	0,0%	0,0%	4,8%	38,1%	47,6%	0,0%	9,5%
wagary	0,0%	0,0%	0,0%	23,8%	76,2%	0,0%	0,0%
ściągnięcie	0,0%	0,0%	4,8%	28,6%	52,4%	0,0%	14,3%
palenie papierosów	0,0%	0,0%	4,8%	23,8%	47,6%	0,0%	23,8%
picie alkoholu	0,0%	0,0%	9,5%	14,3%	33,3%	14,3%	28,6%
zażywanie narkotyków	0,0%	0,0%	9,5%	9,5%	38,1%	14,3%	28,6%
zażywanie tabaki	0,0%	0,0%	14,3%	9,5%	66,7%	0,0%	9,5%

Źródło: badania własne.

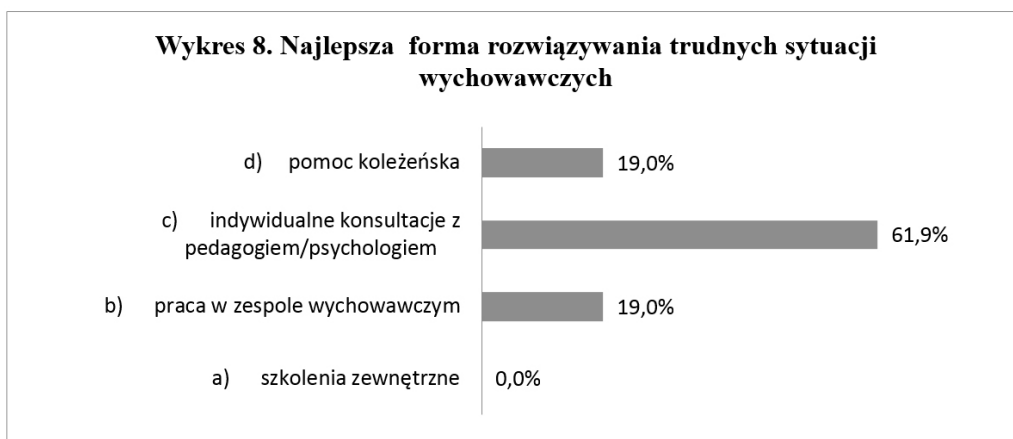
Kolejna grupa pytań, na które odpowiadali nauczyciele religii związana była z przyczynami problemów wychowawczych i sposobów radzenia sobie z nimi. Spośród zaproponowanych czynników wpływających na jakość zachowania uczniów respondenci mogli zaznaczyć trzy, które ich zdaniem mają najważniejsze znaczenie. Szczegółowe zastawienie wszystkich odpowiedzi przedstawia poniższy wykres (wykres 7). W opinii katechetów za problemy wychowawcze uczniów w głównej mierze odpowiada środowisko rodzinne, a dokładnie zjawiska patologiczne, które się w nim pojawiają (28,6%). Innymi najważniejszymi czynnikami są media (12,7%), złe towarzystwo (11,1%) oraz problemy emocjonalne podopiecznych (11,1%). De facto można wyciągnąć wniosek, że na problemy emocjonalne, może mieć wpływ wspomniany już czynnik, jakim jest rodzina dysfunkcyjna.

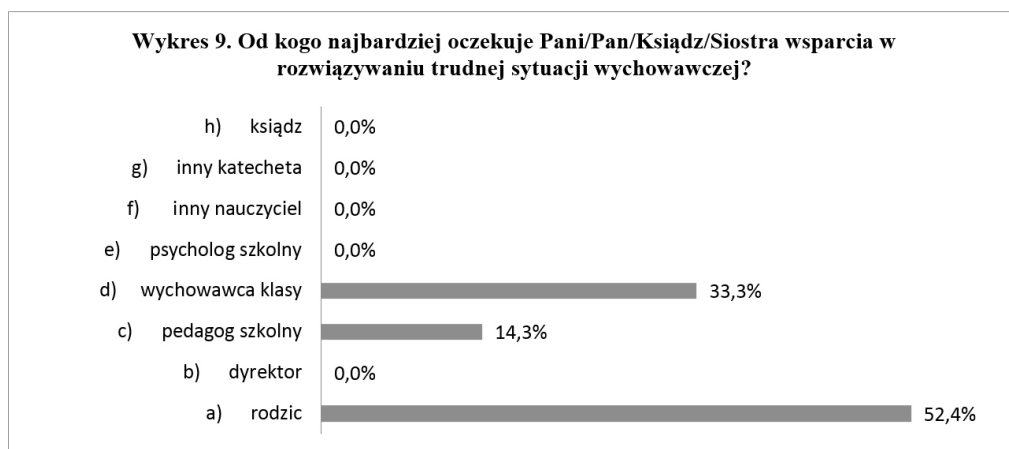
Źródło: badania własne.

W sytuacjach, gdy należy rozwiązywać pojawiający się problem wychowawczy, za najskuteczniejszy sposób uważają katecheci indywidualne konsultacje problemowych uczniów z pedagogiem, bądź psychologiem (wykres 8.). Wśród osób, u których mogą liczyć na wsparcie

w rozwiązywaniu problemowych sytuacji wskazywali w pierwszym rzędzie na rodziców (52,4%), a następnie na wychowawcę klasy (33,3%) oraz szkolnego pedagoga (14,3%). Szczegółowe zestawienie proponowanych i udzielanych odpowiedzi prezentuje wykres 9.

Źródło: badania własne.

Źródło: badania własne.

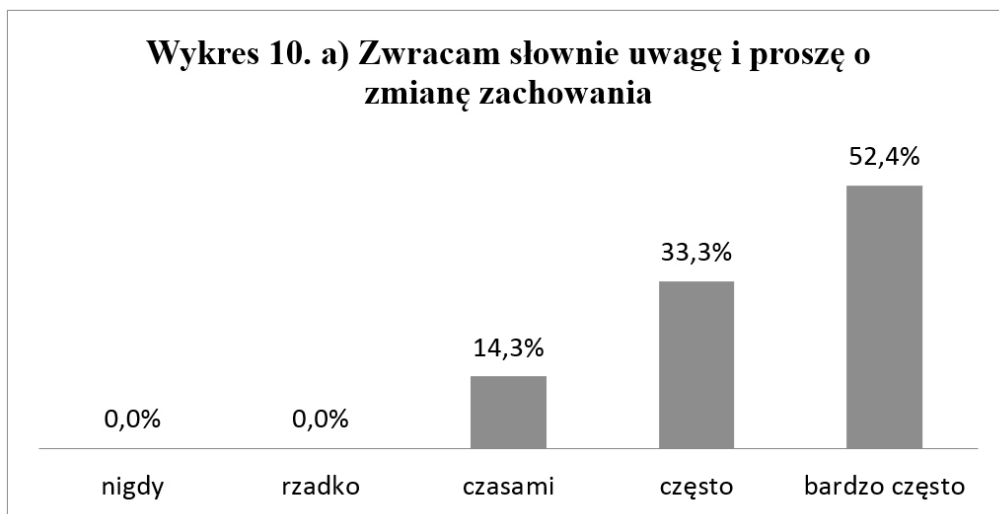
Katecheci mieli również wskazać, z jaką częstotliwością podejmują różne formy przeciwdziałania niewłaściwemu zachowaniu podopiecznych. W swoich odpowiedziach wyszególniali jakie działania, z siedmiu zaproponowanych w kafeterii, podejmują najczęściej, a jakie najrzadziej

(tabela 4). Graficzne przedstawienie opinii katechetów prezentują wykresy od 10 do 17. Na uwagę zasługuje fakt, że najczęściej czynili to upominając w sposób słowny, z jednoczesnym szukaniem przyczyn takiego zachowania.

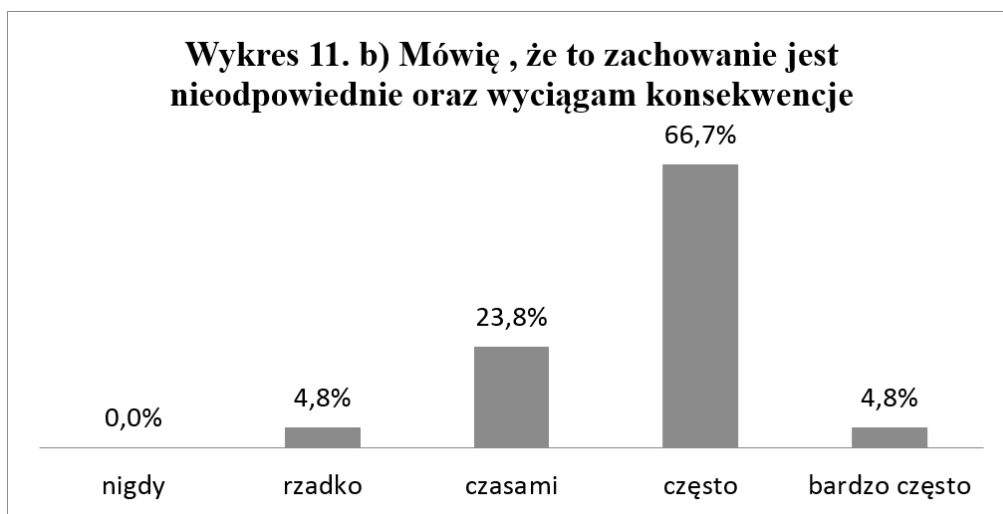
Tabela 4. W jaki sposób reaguje Pani/Pan/Ksiądz/Siostra na złe zachowanie uczniów podczas katechezy?

	Nigdy	Rzadko	Czasami	Często	Bardzo często
Zwracam słownie uwagę i proszę o zmianę zachowania	0,0%	0,0%	14,3%	33,3%	52,4%
Mówię, że to zachowanie jest nieodpowiednie oraz wyciągam konsekwencje	0,0%	4,8%	23,8%	66,7%	4,8%
Reaguję krzykiem w celu wyrażenia swojego niezadowolenia	23,8%	47,6%	28,6%	0,0%	0,0%
Rozmawiam z uczniem i staram się zrozumieć motywy jego działania	0,0%	0,0%	23,8%	52,4%	23,8%
Przekierowuję swoje negatywne emocje na inne osoby, przedmioty	61,9%	38,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Nie zwracam uwagi i udaję, że nic się nie stało	71,4%	23,8%	4,8%	0,0%	0,0%
Wstawiam uwagę do dziennika	4,8%	9,5%	71,4%	14,3%	0,0%
W poważnych przewinieniach rozmawiam z rodzicami	0,0%	9,5%	61,9%	23,8%	4,8%

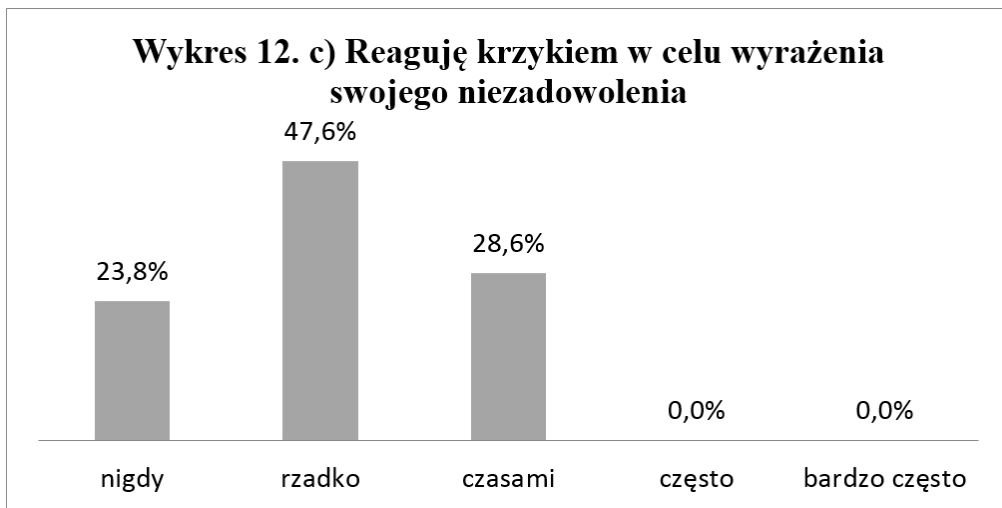
Źródło: badania własne.

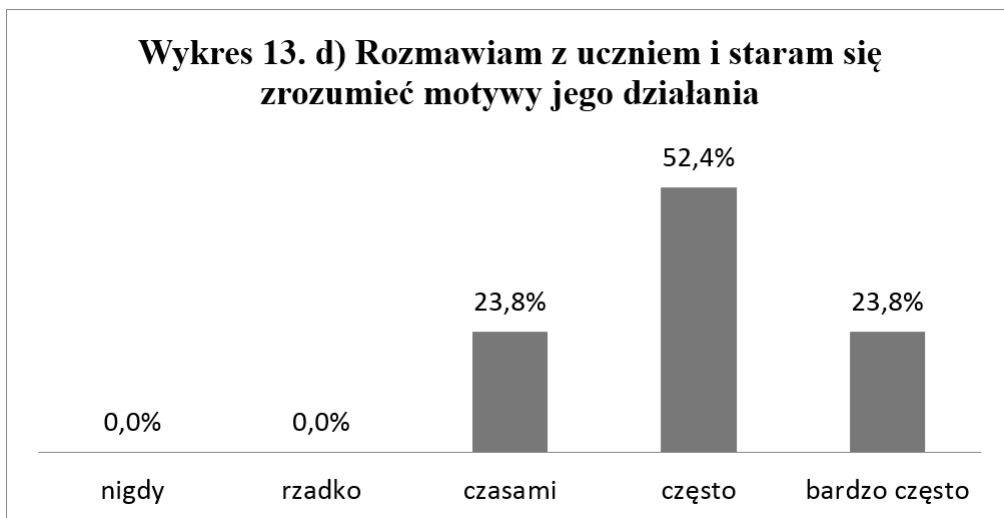
Źródło: badania własne.

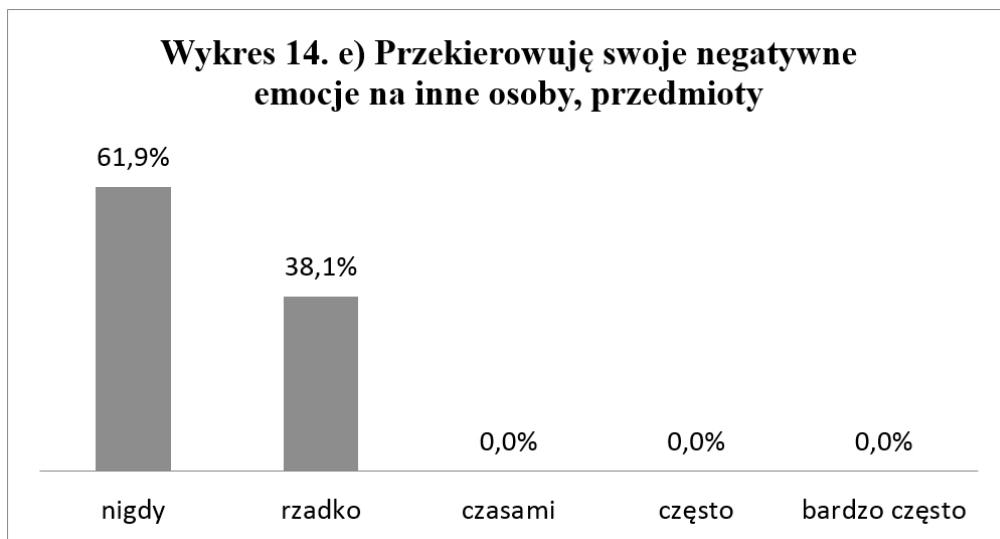
Źródło: badania własne.

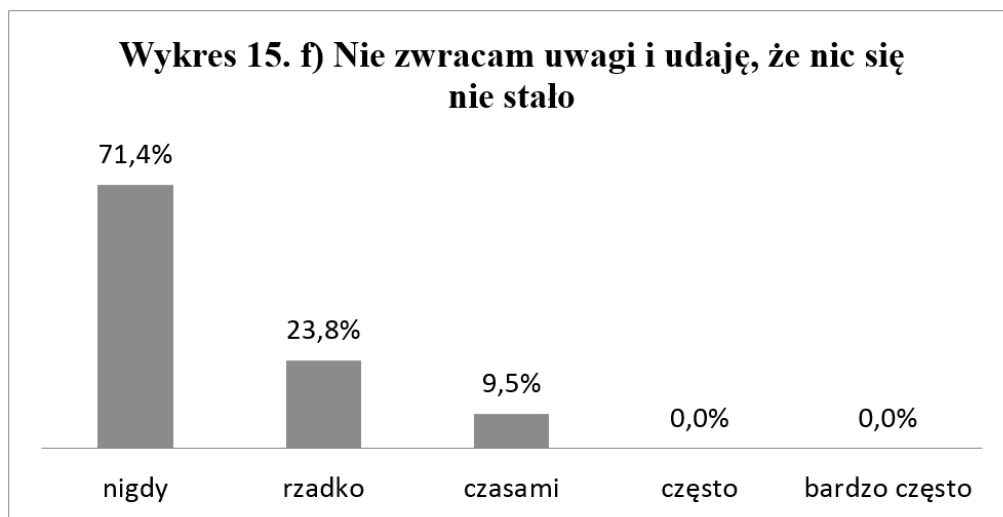
Źródło: badania własne.

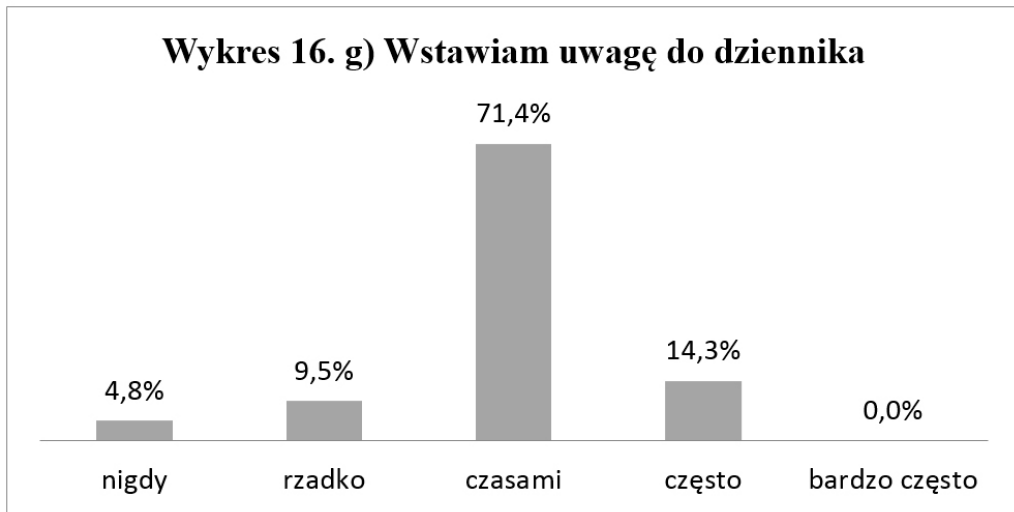
Źródło: badania własne.

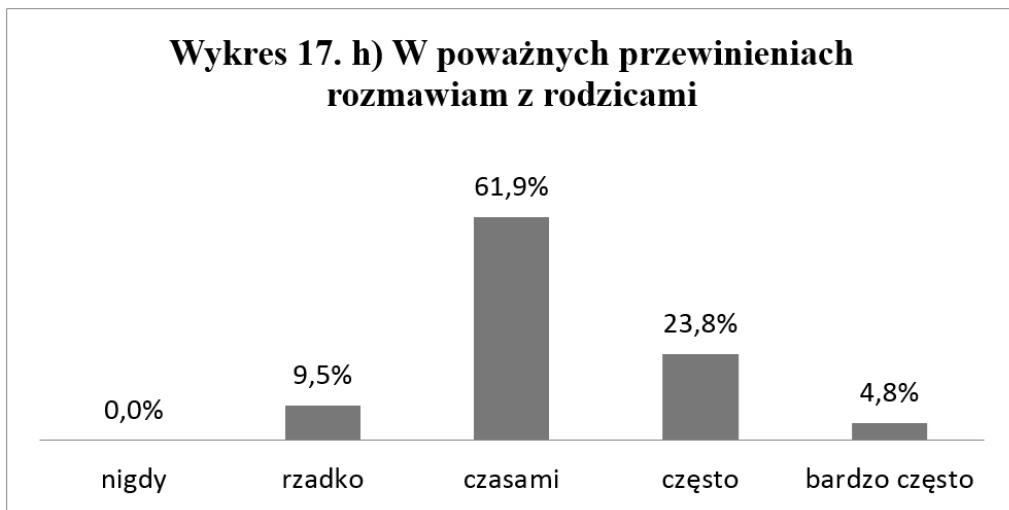
Źródło: badania własne.

Źródło: badania własne.

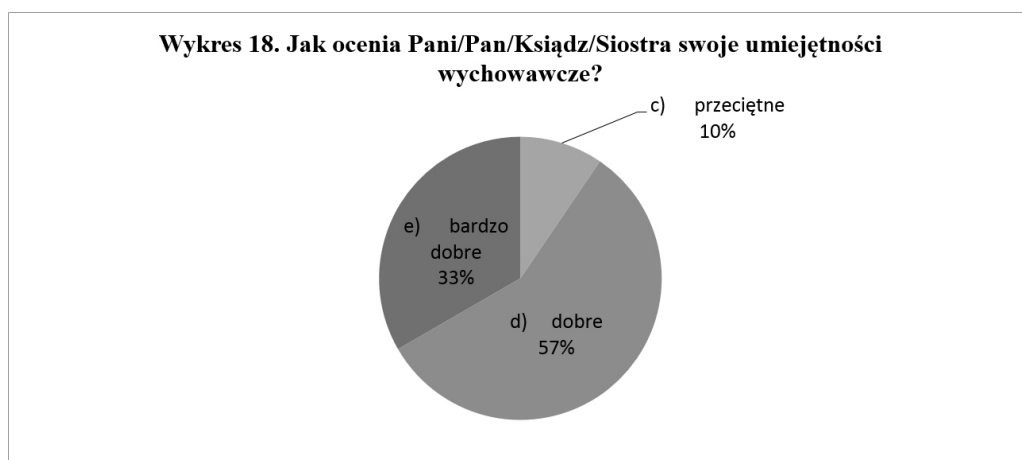

Źródło: badania własne.

Źródło: badania własne.

Ciekawym jest fakt, że tylko 33% ankietowanych ocenia swoje umiejętności wychowawcze jako bardzo dobre, 57% jako tylko dobre, a 10% nawet jako przeciętne (wykres 18). Znamienne to jest zważywszy, że wszyscy katecheci podejmowali działania, aby reagować na niewłaściwe zachowania i pomagać uczniom stwarzającym problemy wychowawcze. Takie deklaracje mogą wynikać z niskiej samooceny, bądź też z braku efektów podejmowanych inicjatyw. Odpowiedzi na te wątpliwości mogłyby dostarczyć pytanie otwarte, w których nauczyciele religii szerzej opisałiby sytuacje, z którymi się zmagają.

Źródło: badania własne.

Na podstawie przeprowadzonych badań można wysunąć wniosek, iż katecheci posługujący w środowisku szkolnym nie tylko zajmują się przekazem wiedzy religijnej, ale także odpowiadają za wychowanie młodego pokolenia Polaków. Poczują się do odpowiedzialności za stwarzanie odpowiednich warunków formacyjnych poprzez współtworzenie programów wychowawczych i profilaktycznych. Nie ogranicza się to tylko do teoretycznych działań, ale ma także realne przełożenie na podopiecznych poprzez udział w rozmowach wychowawczych. Niejednokrotnie oddziałują również poprzez budowanie dobrych relacji interpersonalnych. Na największe docenienie zasługuje fakt, że nie przechodzą obojętnie wobec sytuacji, które wykraczają poza normy

należytego postępowania. Wielokrotnie reagują na niewłaściwe działania uczniów korygując je poprzez osobiste rozmowy i szukanie przyczyn takowych postaw. Tym samym wskazują na moralny aspekt czynów oraz kształtują właściwe zachowania. Niewątpliwie obecność katechetów – chrześcijańskich wychowawców, w środowisku szkolnym ma realny wpływ na kształtowanie osobowości i postaw wychowanków. Dlatego też bardzo ważne jest, aby w procesie permanentnej formacji katechetów podkreślać ich funkcję wychowawczą oraz pomagać w odkrywaniu tożsamości, na którą składa się bycie nauczycielem, świadkiem i wychowawcą.

Bibliografia:

- Bagrowicz J., *Katecheta – chrześcijański wychowawca*, w: *Postawy katechetów*, red. M. Majewski, Kraków 1996, s. 45-63.
- Braun-Gałkowska M., *Środowisko wychowawcze: dom, szkoła, grupa rówieśnicza, parafia*, w: *Katecheza w szkole*, red. J. Krucina, Wrocław 1992, s. 55-63.
- Buchta R. red., *Wychowanie w wierze w kontekście przemian współczesności*, Katowice 2011.
- Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, Rzym 28 października 1965, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2003, s. 314-324.
- Hornby G., *Nauczyciele i doradztwo*, w: *Nauczyciel wychowawca*, red. G. Hornby, E. Hall, C. Hall, Gdańsk 2005, s. 7-23.
- II Polski Synod Plenarny (1991-1999), *Szkoła i uniwersytet w życiu Kościoła i narodu*, Poznań 2001, s. 49-63.
- Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach „Catechesi tradendae”* (Rzym, 16 października 1979), Warszawa 1980.
- Komisja Episkopatu Polski ds. Wychowania Katolickiego, *Małe dyrektorium o katechizacji w Polsce*, Radom 1999.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* (Łowicz, 20 czerwca 2001), Kraków 2001.

- Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce* (Warszawa, 8 marca 2010), Kraków 2010.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (Rzym, 15 sierpnia 1997), Poznań 1999.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ogólna instrukcja katechetyczna. Directorium Catechisticum Generale* (Rzym, 11 kwietnia 1971), w: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła. T. 1*, red. W. Kubik, Warszawa 1985, s. 91-192.
- Kunowski S., *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa 2004.
- Łabendowicz S., *Formacja katechetów w dokumentach Kościoła i literaturze katechetyczno-dydaktycznej po Soborze Watykańskim II*, Sandomierz 1997.
- Łabendowicz S., *Formowanie postawy katechety*, „Roczniki Teologiczne” 6(1998) t. 45, s. 191.
- Mąkosa P., *Katecheza młodzieży gimnazjalnej w Polsce. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*, Lublin 2009.
- Mendyk M., *Katecheta – nauczyciel, wychowawca, świadek. Jego misja w warunkach nowej ewangelizacji*, „Perspectiva”, 6(2007), s. 105-119.
- Misiaszek K., Potocki A., *Katecheta i katecheza w polskiej szkole*, Warszawa 1995.
- Misiaszek K., *Status metodologiczny teologii katechetycznej (katechetyki)*, w: *Metodologia teologii praktycznej*, red. W. Przyczyna, Kraków 2011, s. 85-94.
- Nowak M., *Teorie i koncepcje wychowania*, Warszawa 2008.
- Sarek R., *Obraz katechety „nauczyciela, „wychowawcy” i „świadka”*, w: *Dzisiejszy katecheta. Stan aktualny i wyzwania*, red. J. Stala, Kraków 2002, s. 257-265.
- Zellma A., *Obszary aktywności wychowawczej nauczyciela religii w środowisku szkolnym*, w: *Wychowanie w wierze w kontekście przemian współczesności*, red. R. Buchta, S. Dziekoński, Katowice 2011, s. 190-202.
- Zellma A., *Profesjonalny rozwój nauczyciela religii*, Olsztyn 2013.

Streszczenie:

W artykule podjęto próbę ukazania opinii katechetów posługujących w środowisku szkolnym, związanych z zagadnieniem wychowania. Najpierw opisane zostało znaczenie szkolnego nauczania religii w procesie wychowania. Następnie podjęto próbę zarysowania sylwetki katechety, jako chrześcijańskiego wychowawcy i jego wpływu na wychowanków. W ostatniej części natomiast zostały zaprezentowane i przeanalizowane dane z badań empirycznych przeprowadzonych na reprezentatywnej grupie katechetów diecezji pelplińskiej. Szczególną uwagę zwrócono na opinie oraz osobiste doświadczenia wychowawców chrześcijańskich w ich posłudze katechetycznej.

Słowa kluczowe: katecheza, formacja, wychowanie, badania empiryczne, edukacja religijna.

Ks. Łukasz Simiński – ur. 1984 r., prezbiter diecezji pelplińskiej, Obecnie jest doktorantem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie (Instytut Teologii Pastoralnej i Katechetyki; specjalizacja: Katechetyka). Zainteresowania naukowe: formacja młodzieży, katechetyka, formacja katechetów, ewangelizacja. Kontakt: ul. Bohaterów Monte Cassino 16a, 20-808 Lublin, siminskilukas@gmail.com.

Wychowanie i katecheza

w służbie Polakom w kraju i na emigracji

Redakcja
Ks. Paweł Mąkosa

Lublin 2018

Publikacja powstała w ramach projektu badawczego pt. „Edukacja religijna polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii. Stan aktualny i perspektywy rozwoju”. Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Nauki.

Numer rejestracyjny projektu: 2016/21/B/HS1/00834.

Recenzja naukowa:

ks. prof. dr hab. Marian Zając, KUL

prof. dr hab. Anna Zellma, UWM

Redakcja naukowa:

ks. dr hab. Paweł Mąkosa, prof. KUL

Redakcja techniczna:

Olga Cieniuch

Skład i łamanie tekstu:

ks. Łukasz Simiński

Projekt okładki:

Pronoia

Zdjęcie na okładce:

Pixabay.com

Copyright:

ks. Paweł Mąkosa

Wydawnictwo Pronoia, Lublin: pronoia@op.pl

Lublin 2018

ISBN 978-83-951767-0-8

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów.....	5
Wstęp	6
Ks. dr hab. Paweł Mąkosa, prof. KUL <i>Przyszłość ewangelizacji i katechezy wobec przemian kulturowych.....</i>	8
Ks. mgr lic. Łukasz Simiński <i>Wychowawczy wymiar nauczania religii w opinii katechetów</i>	20
Mgr lic. Orysy Uska <i>Wpływ doświadczenia pierwszych trzech lat życia na formowanie się religijności osoby ludzkiej</i>	44
Ks. mgr Jakub Kuchta <i>Rozwój osób z niepełnosprawnością intelektualną we wspólnocie Wiary i Światła w kontekście adhortacji papieża Franciszka Gaudete et exultate</i>	56
Ks. mgr lic. Damian Broda <i>Rola doświadczenia w preewangelizacji</i>	70
Dr Patrycja Zielińska <i>Sytuacja społeczno-ekonomiczna polskich emigrantów.....</i>	82
Oskar Pryba <i>O potrzebie formacji liturgicznej w Polsce i na emigracji.....</i>	96
Ks. dr Arkadiusz Drzycimski <i>Odnowa wychowania eucharystycznego w ujęciu ks. Romualda Raka (1920-2003). Ujęcie historyczno-pastoralne</i>	106
Mgr lic. Olga Cieniuch <i>Znaczenie i rola podmiotów realizujących katechezę.....</i>	132
Dr Anna Karasińska-Świder <i>„O powinnościach nauczyciela i jego kształceniu” – Doświadczenie nauczycieli w służbie społeczeństwu i narodowi według Anieli Szycównej (1869-1921).....</i>	142

Ks. mgr Paweł Knap*Wychowanie do mediów*..... 156**Mgr Kamila Kamińska***Szkoła polonijna a budowanie tożsamości człowieka
w warunkach emigracji*..... 170**Mgr lic. Grzegorz Kamil Szczecina***Patriotyczne wychowanie męczennika komunizmu
bł. ks. Jerzego Popiełuszki* 186**Mgr Aleksandra Turek***The world of Narnia created by C.S. Lewis and the Bible
– literature in the service of catechesis, part 1
I. Creation of Narnia in The Magician's Nephew and Creation
in the Bible – similarities and differences* 199